

a netvrdím to jen proto, že na misce vah je i známý názor T. G. Masaryka, jenž Gorkého pokládal za největšího ruského spisovatele po Dostojevském. U A. P. Čechova bych ještě více zdůraznil jeho výjimečnost v ruském prostředí: byl to asi jediný ruský spisovatel, který nepodlehł velmocenskému mesianismu a byl důsledně ironický a skeptický, udržel si od specificky ruských věcí odstup a nad nimi nadhled, a tak mohl podstatu Ruska vyjádřit – paradoxně – přesnou lékařskou diagnózou. Není asi náhoda, že největší ruskou inspirací raných povídek Karla Čapka byl vedle Dostojevského právě A. P. Čechov.

Nehledě na tyto připomínky, k nimž bych asi přiřadil i nezbytí pečlivější redakce, je Antoňákova knížka chápána jako metodologický průvodce i zásadní text dílem dobrým a užitečným, stejně jako sociokulturní metoda, která – vycházejíc z tradic kulturně historických přístupů právě pro Rusko charakteristických – pomáhá překonávat slavistické i obecně metodologické krize takřkajíc úkrokem stranou, směrem k oživení literární materie v interakci s člověkem a lidským společenstvím.

Ivo Pospíšil

Inspirace pro výzkum druhů a žánrů

Štěpán, L.: Hledání tvaru. Vývoj forem polských literárních žánrů (poezie a próza), Masarykova univerzita v Brně, Spisy č. 349, Brno 2003, 492 s.

Brněnský polonista Ludvík Štěpán vydal publikaci s názvem *Hledání tvaru*, která má téměř pět set stran. Od dob Krejčího *Dějin polské literatury* nevznikla práce takového rozsahu a záměru.

L. Štěpán, v dřívějších dobách prozaik a básník, je celým svým založením genolog (odborník na literární druhy a žánry), což ostatně sám naznačuje v podtitulu své práce: *Vývoj forem polských literárních žánrů (poezie a próza)*. Jeho *Hledání tvaru* jsou v podstatě genologické dějiny polské poezie a prózy od latinských počátků až po přítomnost. Štěpánovo genologické zaměření, důsledné a podrobné, vede k tomu, že nás seznamuje také s málo známými nebo zcela neznámými žánry, mimo jiné uvádí např. román o duších (*Geistroman*), biedermeierovský román, symfonickou poemu ad.

Genologické uvažování se u Štěpána projevuje rovněž v tom, že mnohé žánry nejen osvětluje, ale přímo definuje – viz jeho charakteristiku starořecké diatriby, římského serma, polské gavendy (v této souvislosti je škoda, že publikace postrádá věcný rejstřík).

Štěpánovo genologické cítění se projevuje i ve sféře terminologického upřesňování – dochází k němu tam, kde prosazuje (navrhuje) termín naranda místo dosavadního opisného a zužujícího hospodská historka. Zužujícího proto, že tento druh vyprávění přesahuje hospodský prostor a jeho podstata je v uvolněné a nekontrolované naraci. Naranda by podle něho v podstatě byla jistá varianta polské gavendy.

Štěpánovo *Hledání tvaru*, sledující vývoj básnických a prozaických forem v polské literatuře, je mimo jiné významné i tím, že něco obdobného nemáme pro českou literaturu. V tom je Štěpánova práce zvláštní, tato její ojedinělost je ovšem dána i tím, že se opírá o hojnou polskou literaturu předmětu (autorem citovanou). V této souvislosti třeba dodat, že polský genologický výzkum je v porovnání s českým daleko pokročilejší, odtud také pramení podoba a přednost Štěpánovy práce.

Ludvík Štěpán své vlastní poznatky mnohdy stereotypně uvádí pomocí formulek „Jindy, myslím si...“, „Domnívám se...“, „Autor v něm, podle mého mínění...“ Všechny příklady jsou ze strany 183, avšak obdobně je tomu i na jiných místech, což působí dojmem stylistické neobratnosti.

Podstatnější výhrada se týká rozměrné kapitoly *Kompoziční variabilita prozaických forem*. Tato pasáž je sice zajímavá, ale nejedná o kompozici, jedná o formě, popřípadě o tvaru prózy. Jak je Štěpán terminologicky přesný, tak se v tomto případě pojmoslovně minul. Kompozice (kompoziční výstavba) je formě částečně podřizena, částečně formě a částečně obsahu. Forma (tvar) je záležitost obecná, povšechní, kdežto kompozice je záležitost konkrétní a dílčí interpretace. Forma je jev vnější, kdežto kompozice veskrze vnitřní. Lze proto sledovat formový vývoj, obtížně však vývoj kompoziční.

Na obrovské ploše téměř pěti set stran velkého formátu jsou zmíněné prořešky nepodstatnou záležitostí. Podstatný je základní pokus, který by mohl být inspirací i pro výzkum druhů a žánrů v české literatuře (v této souvislosti třeba dodat, že některé paralely mezi polským a českým literárním kontextem Štěpán připomenul). *Hledání tvaru* je nejen významným počinem svého autora, ale dalším příspěvkem genologického týmu, soustředěného kolem brněnské Ústavu slavistiky. Jeho publikační a stejně tak konferenční aktivity to jen potvrzují.

František Všetického

Slovensko-ukrajinské vzťahy v oblasti jazyka, literatúry, histórie a kultúry. Zborník materiálov z medzinárodnej vedeckej konferencie, ktorá sa konala 12.-13. septembra 2002 v Prešove. Zostavili Ľubica Babotová, Jarmila Kredátusová. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity. Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Presoviensis. Slavistic-ký zborník 4 (AFPHÚP 91/173), 2003. Strán 404.

V európskom chápaní spoločenských vied má komparatívne a aktuálne medziliterárne „prijímanie“ vzťahov v ich časovej a priestorovej rozlohe dávnu, opodstatnenú a zmyslom aj podloženú „tradiáciu“. Za „všetko“ v naznačenej súvislosti môže, zodpovedá a iniciuje práve „rozľahlosť“ kontaktov a rozloha kontinentu v jeho spoločenských a politických. Práve týmto smerom sa uberajú aj príspevky v zborníku, ktorý zostavovateľky rozdelili do častí *Plenárne zasadnutie, Jazykovedná sekcia, Sekcia literatúry a kultúry a Sekcia histórie a politológie*.

Problém, ktorému sa zborník venuje, lebo ho naznačuje už *Úvodné slovo* a po ňom príspevky Michala Daniláka (*Základné etapy vzájomných vzťahov Slovákov a zakarpatských Ukrajincov po roku 1918*) aj Mikuláša Šteca (*Aktuálni zavdannja ukrajinsko-slovačských vidnosyn u haluzi nácionalnych menšyn*), má svoje spoločenské, výskumné a kultúrne kontexty s neprerušenými, hoci nie vždy rovnako intenzívnymi spojeniami vo vzájomnom kultúrnom a vedeckom poznávaní sa. Zborník na to napokon upozornenie reaguje ako celok, ktorý rešpektuje dramatické premeny v európskych dejinách posledných troch storočí v ich politickom, územnom, „mocenskom“ a spoločenskom (pluralitnom) dialógu na podloží dvoch národných spoločenstiev.

Kým v príspevku M. Daniláka sa naznačuje z postu historiografa funkčná politicko-spoločenská periodizácia štyroch etáp vo „vzťahoch“ medzi organizačne viacnásobne pre-